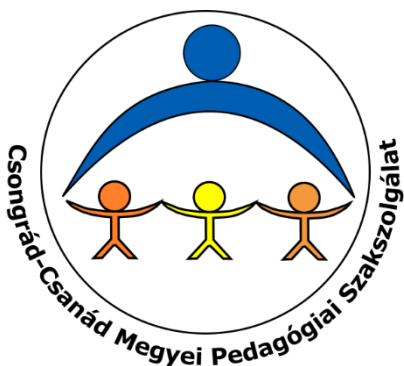

Szót értünk – értük!

Készítette:
Borbás Gabriella

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

Bevezető	3
Tanácsok pedagógusoknak az eltérő fejlődésű gyermekek, tanulók szüleivel való hatékony kommunikációhoz	4
Kik az eltérő fejlődésű gyermekek, tanulók? Miért igényelnek sajátos nevelést?	6
Van-e különbség az eltérő fejlődésű gyermeket nevelő- szülővel való kommunikációban?	12
Felhasznált szakirodalom:	38

Bevezető

A Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat az EFOP-3.1.6-16-2017-00020 pályázat keretében olyan kiadványok összeállítására vállalkozott, melyek segítik a szakembereket a különleges bánásmódot igénylő gyermekek ellátásában, a pedagógiai szakszolgálati feladatok értelmezésében, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a pedagógusok és a szülők könnyebben eligazodjanak a szolgáltatások rendszerében.

A különböző témákhoz kapcsolódó feladatgyűjtemények olyan tevékenységeket tartalmaznak, melyek játékos formában, mind otthoni, mint osztálytermi környezetben erősítik a terápiás/fejlesztő munka jótékony hatásait.

A kiadványok megtekinthetők és letölthetők az intézmény honlapjáról.

www.csmpsz.hu

Tanácsok pedagógusoknak az eltérő fejlődésű gyermekek, tanulók szüleivel való hatékony kommunikációhoz

Világunk egyre gyorsabban változik, az emberek közötti kommunikálás tartalmi és formai szempontból is nagyon sokat változott az utóbbi időben; így a kapcsolattartás formái és lehetőségei is bővültek. Saját tapasztalatom azonban az, hogy ezek a technikai újítások, eszközök nem mindig egyszerűsítik és könnyítik meg a pedagógusok és a szülők együttműködését.

Az óvodai nevelés, az iskolai nevelés-oktatás a családi neveléssel együtt, azt kiegészítve biztosítja a gyermekek, tanulók fejlődését, melynek alapfeltétele a családdal, szülővel való együttműködés. Ebben a kapcsolatban, az együttműködés kialakításában a pedagógusnak vezető szerepe van. A cél minden esetben a kölcsönös tisztelet, partneri kapcsolat kialakítása a gyermek, tanuló fejlődése, nevelése érdekében. Ez a kapcsolat sokszor könnyen létrejön, vannak esetek amikor nehezebben, és sajnos az is előfordulhat, hogy egyáltalán nem működik. Felelősségteljes és lelkiismeretes pedagógusok azonban minden módszert és lehetőséget megragadnak az együttműködés optimalizására. A megfelelő kommunikáció a szülő-pedagógus közötti együttműködésnek az alapja. Ezeknek a

formáit az intézmények dokumentumai is szabályozzák (házi rend: szülők jogai; kötelességei; a kapcsolattartás formái, lehetőségei; pedagógiai program stb) Mint ismert, az együttműködés formái lehet a családlátogatás, szülői értekezletek, fogadóórák, egyéni beszélgetések, nyílt hetek szervezése, közös programok szervezése, napi kapcsolattartás. Az optimális együttműködés esetében az intézmény és pedagógusai nyitottak a szülők egyéni kéréseikre, javaslataikra. Lehetőséget teremtenek a szülők tájékoztatására és visszajelzést nyújtanak a mindennapi tevékenységekre, történésekre.

Az együttműködések és kommunikáció során mindig figyelembe kell venni a családok sajátosságait, szokásait. A segítségnyújtást a családok igényeihez, lehetőségeihez igazítva kell megoldani, csak így, az intervenciós gyakorlatot érvényesítve lehet hatékony minden erőfeszítésünk.

(1)

A család és az iskola közötti hagyományos kapcsolattartási formák többnyire egyirányú kommunikáción alapulnak, sokszor az információközlésre vagy programokkal kapcsolatos tájékoztatásra korlátozódik. Sok esetben a valódi problémamegoldásra, konfliktuskezelésre nincs gyakorlata és megfelelő kommunikációs megoldása az intézményeknek.

A nehézséget azonban legtöbbször azok az esetek jelentik, amikor valamilyen ok miatt a kölcsönös

együttműködés megakad, megszakad, a felek számára nem egyértelmű

A szaktanácsadóként gyakran tapasztalom, hogy a pedagógusok számára az egyik legnagyobb gondot a szülőkkel való optimális kommunikáció fenntartása okozza. Kifejezetten nehéz a helyzet, ha eltérő fejlődésű kisgyermek, tanuló (pl. SNI, BTMN) szüleivel kell a megfelelő együttműködés érdekében visszajelzéseket adni és elvárásokat közvetíteni.

Kik az eltérő fejlődésű gyermekek, tanulók?

Miért igényelnek sajátos nevelést?

Az integráció térhódításával a bölcsődei és óvodai csoportokban, iskolai osztályokban az átlagostól eltérő fejlődésmenet mutató gyermekek, tanulók befogadása, elfogadása együttnevelése is megtörténik, hiszen tudjuk, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló családi nevelését, a közösségbe való beilleszkedését elősegíti a többi gyermekkel részben vagy egészben együtt történő integrált nevelés.

Az integrációs elv azt jelenti, hogy lehetőség szerint, az arra alkalmas, sajátos nevelési igényű gyermekek intézményes nevelése és oktatása egy közösségben

történjen azokkal a gyermekekkel, akiknek fejlődése átlagosnak, tipikusnak mondható. (5)

Saját tapasztalatom az, hogy a pedagógusok általában nyitottak, elfogadóak a mássággal, fogyatékos gyermekekkel, mégis az óvodapedagógusok helyzete nagyobb rugalmasságot biztosít, mint az iskolában tanító pedagógusoké. Ennek oka az, hogy az óvodai nevelés során az óvodai programok kevésbé kötöttek, nem teljesítmény-centrikusak. A vegyes csoportokban az életkori eltérések miatt a gyermekek fejlettségének különbsége is természetesebben tolerálható.

Az óvodai és az iskolai irányelv is kiemeli, hogy „Az együttnevelést vállaló intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál a sajátos nevelési igényű gyermeknek, mint részvétet és védeltséget.” Ez valójában is így van, hiszen a befogadó közösség, élén a pedagógusokkal vállalják az együttnevelésben támogatott eltérő fejlődésű kisgyermek és tanuló speciális fejlesztési igényeit, a szakértői véleményben megfogalmazott segítő módszerek és terápiás lehetőségek lehetőség szerinti alkalmazását.

Ugyanakkor nagyon sok tanítót, tanárt ismerek, aki szintén nagyon empátikusak, toleránsak és próbálnak a tanulók sajátos igényeihez alkalmazkodni, de a kötött tananyag, az értékelési sajátosságok miatt, illetve mert nem ismerik eléggé az adott diagnózisú tanulónál alkalmazható

pedagógiai módszereket, bizonytalanok a lehetőségeikkel kapcsolatban.

A sikeres integrációnak két alapvető feltétele van: az objektív és a szubjektív feltételek (5). Az objektív tényezők közé tartoznak a tárgyi feltételek. A szubjektív feltételek a személyi, személyiségbeli tényezők, amelyek az integrációban részt vevő szereplőkkel kapcsolatosak. Az eszközök szegényesebb volta mellett is létrejöhet a fogyatékossgal élő gyermekek, tanulók befogadása, ám a résztvevők felkészültsége, szakmai kompetenciái, de legfőképp akarata, szándéka nélkül soha. Az integráció kulcsfontosságú szereplője a (be)fogadó pedagógus, akinek egyrészt szakmai, másrészt személyiségbeli követelményeknek kell megfelelnie. Gyakran előfordul integrálás esetén, hogy a pedagógus nem ismeri a fogyatékossgág jellegzetességeit, sem a megfelelő bánásmód elemeit. Fontos követelmény, hogy a befogadó pedagógusnak legyenek ismeretei a gyermekeket, tanulókat akadályozó körülményekről, a fogyatékossgági típusokról, a részképesség-zavarokról. Ezt a helyzetet segíti a gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, aki az integrációban segítője a szülőnek, pedagógusnak és a gyermeknek egyaránt.

De kik is ezek az „SNI-s gyerekek” ?

Sokszor hallhatjuk így szülők, pedagógusok szájából. Hasonló még a papiros, „más”, „fogyatékos”, „antiszociális” és társai kifejezés. Mind- mind a maga nemében eléggé pejoratív és leíró jellemző. Úgy érzem az „esenítség” is hasonló szinonimává kezd válni, pedig ez nem egy fogyatékoság, fejlődési rendellenesség, eltérés, betegség megnevezése, hanem a pedagógiai, gyógypedagógiai megsegítéshez, a többletjogosultságok biztosítása érdekében bevezetett gyűjtőfogalom.

SNI= **s**ajátos **n**evelési **i**gény, melyet a köznevelési törvény (2011. évi CXC tv.) így kategorizál:

4.§ 13. kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló az, aki

- **különleges bánásmódot igénylő** gyermek, tanuló:
 - aa) *sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,*
 - ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,
 - ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló,

Látható tehát, hogy az SNI kategória a tehetséges gyermek, tanuló és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küszködő (röviden BTMN)

gyermekkel tanulókkal együtt a *különleges bánásmódot igénylő* gyermekek, tanulók kategóriájába tartoznak.

Konkrétabban: **sajátos nevelési igényű az a mozgássérült, vagy látássérült** (gyengénlátó, vak,) vagy *hallássérült* (nagyothalló, siket), vagy *értelmi fogyatékos* (tanulásban akadályozott vagy értelmileg akadályozott) vagy *beszéd fogyatékos* (pl. súlyos artikuláció zavart mutató, mutista, orrhangzós beszédű) vagy *autista* vagy *súlyos tanulási zavarral küzdő* (diszlexiás, diszkalkuliás, diszgráfiás stb) vagy *figyelemzavaros* (ADHD), *magatartásszabályozási zavarral küzdő* gyermek, tanuló, **akit az ebben illetékes szakértői bizottság annak diagnosztizál.** (2011. évi CXC tv. 4.§.25.)

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához *viszonyítottan jelentősen alulteljesít*, társas kapcsolati problémákkal, *tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd*, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, *de nem minősül sajátos nevelési igényűnek* (2011. évi CXC tv. 4.§.3.)

Miért is tarthat egy eltérő fejlődésű tanuló sajátos nevelésre igényt?

Mert másként hallhat, láthat, beszélhet, gondolkodhat, figyelhet, érzékelhet, kommunikálhat, írhat, olvashat, számolhat, mozoghat, érezhet, viselkedhet bizonyos helyzetekben – mint a tipikus fejlődésűnek tekintett társai.

Van-e különbség az eltérő fejlődésű gyermeket nevelő- szülővel való kommunikációban?

Ez a kérdés azonban így pontosabb: „Van-e különbség a különleges bánásmódot igénylő gyermekek szüleivel való kommunikáció és a hagyományos szülő-pedagógus kommunikáció, együttműködés között?” A pontosítás azért fontos, mert **az eltérő fejlődés-** legyen az tehetség vagy fogyatékos; - mint különleges bánásmódot igénylő terület- **megváltozott szülő-gyermek kapcsolatot eredményezhet, és ez a megváltozott kapcsolat a pedagógus-szülő közötti kapcsolattartásban, kommunikációban is bizonyos sajátosságokkal járhat.**

A tapasztalt pedagógusok sokszínű kommunikációs palettával rendelkeznek, ugyanakkor az egyedi esetekben sokszor nehezen értik, értelmezik a szülők reakcióját, tetteit egy-egy nevelési helyzetben.

Mi okozhat nehézséget az eltérő fejlődésű gyermeket nevelő szülővel való kommunikációban?

1. Az eltérő fejlődés az intézményben derül ki

Nagyon sok esetben - főként az óvodai nevelés során- a közösségbe való bekerülés során az óvodapedagógusok észlelik először, hogy az adott gyermek fejlődése más, eltér az életkor alapján

elvárttól. Ez nem véletlen, hiszen a többi hasonló korú gyermekkel egy közösségben hamar feltűnik és kitűnik az eltérő viselkedés, eltérő értelmi, mozgás- vagy beszédállapot. Minél súlyosabb, jelentősebb ez az elmaradás, annál hamarabb megnyilvánul. (pl. értelmi akadályozottság, autizmus esetében). Amennyiben a szülő is észleli a tüneteket, a pedagógusnak könnyebb dolga van a vizsgálatok, diagnózis és a megfelelő fejlesztő terápia felé vezető úton. Sokszor azonban azzal találjuk szemben magunkat, hogy a szülőket a pedagógusok jelzései váratlanul érik, a jelzett eltéréseknek nem tulajdonítanak nagyobb jelentőséget, vagy elbagatelizálják, Fontos tudni, hogy a szülők reakciója a gyermekükről alkotott idea megváltozásából ered.

A pedagógusoknak tisztában kell lenni azzal, hogy ebben a helyzetben a szülők viselkedése jellegzetes; de ez igen sokféle lehet, mert ***sérült, eltérő fejlődésű gyermek szülőjének lenni fokozott pszichés terhet jelent.***

Milyen szülői reakciókkal találkozhatunk?

- *Rejtett szülői elutasítással*, amikor a szülő külvilág felé mutatott viselkedése nincs összhangban a belső magatartásával. A szülő a környezetének ugyan azt mutatja, hogy elfogadja a pedagógusok, szakemberek jelzéseit, javaslatait, diagnózisát, de

tulajdonképpen mégsem tudja elfogadni. Ez a rejtett elutasítás egyfajta elfojtás, azaz amit kellemetlen tudni, azt igyekszik elfelejteni, nem venni róla tudomást.

Pl: a szülő látszólag érti és beleegyezik, megígéri a pedagógusnak, gyógypedagógusnak, hogy a diagnózis felállításához fontos szakorvosi vizsgálatra gyermekét elviszi (pl. hallásvizsgálat), de nem tesz semmit az ügyben vagy folyamatosan elfelejt időpontot kérni a vizsgálatra.

- Az elfojtás másik megjelenési formája lehet *a fejlődési zavar bagatelizálása* („ugyan az apja is ilyen volt, mégis ember lett belőle”, „Tud ő beszélni, csak nem akarja mondani!?”),
- *A probléma tagadása* („otthon ezt egyáltalán nem tapasztalom, otthon nincs vele semmi probléma”),
- *A felelősség másra hárítása* (pl.: „azért lehet, mert az óvodában biztosan fél X. gyerektől” , „azóta ilyen, mióta megkapta a védőoltását!”)
- *A gyermeket felruházzák nem létező képességekkel* („nagyon ügyesen tabletezik, már megtanult angolul”- igaz, hogy magyarul sem beszél, „már tud számolni is- akkor nem lehet semmi baj”),
- *Túlvédő, túlféltő magatartás* (pl. a szülő feláldozza munkáját, minden kifogást megkeres, hogy ne menjen folyamatosan

közösségbe gyermeke,) is az elfojtás következménye.

Mindezek megértéséhez **nagyon fontos ismerni a másság, fogyatékoság feldolgozásának szakaszait** ahhoz, hogy a szülőkkel, családokkal való együttműködés a gyermek szempontjából ideális legyen.

A probléma feldolgozását több tényező is befolyásolja.

Elsősorban a károsodás természete, a bekövetkeztének (vagy a diagnosztizálásnak) időpontja, súlyossága, illetve a várható kimenetel. A születéstől fennálló, egyértelmű jeleket hordozó sérüléshez könnyebben alkalmazkodik a család és az egyén is (mozgássérülés, hallássérülés, Down-szindróma).

A fogyatékoság tényének feldolgozásában fontos tényező lehet a sérült gyermek neme, a születési sorrendben elfoglalt helye. (pl. elsőszülött fiúgyermek sérülése, eltérő fejlődése általában jobban megtöri a családot).

Az elfogadást befolyásolja a szülők életkora, iskolázottsági foka; a család struktúrája, létszáma, értékrendje, anyagi háttere, lelki erőforrásai.

Fontos tudni, hogy a feldolgozáson, „a bántkövel kirakott úton” (Kálmán Zs. 1997) (6) minden érintett szülő végigmegy. Sőt, **a helyzet érzelmi feldolgozásának szakaszait minden szülőnek be**

**kell járni, mert csak így tud alkalmazkodási
stratégiákat, reális megoldásokat találni.**

Hogyan zajlik ez általában?

Az első reakció a **sokkoló meglepetés**, amikor a probléma kiderül, felvetődik vagy diagnosztizálva lesz. Erre a bizonytalanság érzése a legjellemzőbb megnyilvánulás. Ezt követi a **hitetlenkedés** („ugyan már, rosszul látja!”), majd az okok keresése („biztosan azért, mert elesett, megijedt, a védőoltás okozhatta.... stb), **bűnbakkeresés, bűntudat** („én tehetek róla”, „ az orvos tehet róla”) és ez haragot szül a szülőben. A haragját akár mindenkire rázúdíthatja. Ez nagyon nehéz szakasz a szülők életében. Ennek lecsengése az **alku** szakasza: („ha megkeressük a legjobb orvost, terapeutát, gyógymódot, természetgyógyászt, hályogkovácsot... akkor meggyógyul”) A szülők ilyenkor mindent kipróbálnak, mintegy csodát várnak, hogy az akadályozottság elmúlik. Azonban ez- az eltérő állapot, fogyatékoság természetéből fakadóan - ritkán következik be (12)

Az elfogadáshoz vezető út (hasonló a gyász, nagy trauma elfogadásának fázisaihoz) átláthatóbb megértését és a megfelelő külső segítségadás lehetőségeit a következő táblázatban foglaltam össze:

	<i>Az elfogadás- hoz vezető fázisok:</i>	<i>Általában a szülői reakciók:</i>	<i>Lehetséges válaszok, segítő reakciók, amit a pedagógus tehet:</i>
1.	sokkoló meglepetés (amikor először jelez valaki vagy veszi észre a szülő a problémát, vagy a diagnózis megszületik)	bizonytalanság – mi is a probléma? mi történt?	Az észlelt jelenség konkrét és példákkal bemutatott közlése. Diagnosztizálni csak az erre illetékes szakember- nek, orvosnak szabad!
2.	tagadás és hitetlenség	A szülő hárít, nem képes szembesülni a gyermekét érintő eltérő fejlődés tényével. („Nem is igaz! „velünk, a mi családunkban ilyen nem	Objektíven kell megfogalmaz- ni, hogy mit- miért kérünk, miért van szükség vizsgálatokra, mi a célja a terápiának. Nem ajánlott a tagadásában támogatni. Ha

történhet
meg!”)

van szakértői
diagnózis, azt
ne vonja a
pedagógus
kétségbe.

Hallgassuk
meg
empatikusan s
szülőt,
próbáljuk
megnyugtatni
és arról
biztosítani,
hogymeg
fejlesztéssel
jelentős
változások
érhetők el.
Prognózist
csak óvatosan
fogalmazzon
meg a
pedagógus,
kérje ebben a
fejlesztő
szakemberek
segítségét!

3.

**okok
keresése,
bűnbakkeres
és, harag**

Ki, mi lehet az
oka a gyermek
állapotának?

A bűnbak
keresésben
lehetőség
szerint „ne

A szembesülés miatt intenzív haragot él át a szülő. Ez a harag válogatás nélkül zúdulhat mindenkire, családtagokra, orvosra, szakemberekre, de akár a pedagógusokra is!

Kifejezetten célpont lehet az a pedagógus, gyógypedagógus, aki először jelezte a

adjunk ötletet”. Tudnunk kell, hogy az okok felkutatása az esetek nagyon nagy részében nem egyszerű, nem egyértelmű és nagyon összetett lehet (genetika, várandósság-, szülés alatti következmények, környezeti ártalmak, szociális tényezők stb.)

Ugyanakkor az önvád alól is fel kell menteni a szülőt. Ha szükséges érdemes szakembertől tanácsot kérni ebben az esetben.

gyermek
elmaradását a
szülőnek (pl.
óvodai szűrés,
kötelező
vizsgálatok
során merül fel
az eltérés
gyanúja)

Fontos tudni,
hogy a
szülőnek
bűntudata van
és reményt
keres,
haragjának
nem a
pedagógus a
konkrét
célpontja!

Hagyni kell
érzéseit kiadni!
A legjobb
segítség
ilyenkor az
aktív, megértő
hallgatás

(lásd: asszertív
kommunikáció
-erős indulatok
kezelése)

Meg kell várni,
míg lecseng a
harag. Csak
ezt követően
tud a szülő
érdemben
gyermekén
segíteni!

			A legkisebb reménysugár is sokat segíthet, ebben a szakaszban, ebben lehet segíteni, (fejlesztő szakember, orvos keresése,)
4.	az alku szakasza	Lázás tevékenységek végzése a jellemző. Ideális esetben a szülők a tennivalók, s módszerek felkutatására törekszenek.	Segíteni kell, hogy ne terheljék túl a családot és a gyermeket a terápiákkal. Amennyiben változásokat észlelünk a terápiák hatására erről adjunk biztató és reális visszajelzést!
5.	mély bánat szakasza (súlyosabb és maradandó	A szülő már nem hibáztat már senkit. Tudomásul veszi aényt,	Érzékeltessük a gyermek „szerethető” megnyilvánulásait, adjunk

fogyatékos g esetén)	hog a remélt egészségesen fejlődő gyermek helyett eltérő fejlődésű (fogyatékos) gyermeke van.	pozitív prognózist; Soroljunk fel példákat, mutassunk be eseteket, ahol a hasonló fogyatékoságú gyermekek sikeres és örömteli éltet élnek. Adjunk erőt, reményt, vigasztaljuk, bátorítsuk, érezze, hogy mellettük állunk.
-------------------------	---	--

6. **elfogadás,
(tudomásulvétel)**
A szülő (főleg az anya) élete újra tartalmat nyer.
(gyermekében észreveszi a pozitív tulajdonságokat, energiát tud	Ebben a szakaszban lehet a leginkább együttműködni.
összpontosítani arra, hogy gyermeke fejlődését	A szülő próbálja reálisan látni gyermeke fejlődését, állapotát, hálás a

segítse. Aktív
lesz,
együttműködő,
partnerként
vesz részt a
gyermekével
kapcsolatos
eseményekben.
kezdeményező,
együttműködő
szülői reakciók
a jellemzők.

gyermekét
támogató
pedagógusok-
nak,
szakemberek-
nek.

Együtt tud
működni a
következetes és
legmegfelelőbb
nevelési
folyamat
megvalósításá-
ban.

A teljes érzelmi feldolgozás lezárásával történik meg az elfogadás. Az elfogadás azt jelenti, hogy a szülőben tudatosodott a probléma, teljes súlyában és mélységében megértette.

Meddig tart ez a folyamat? A probléma súlyosságától is függ. Érzékszervi sérülés esetén (látás- hallás-, mozgássérülés) a megfelelő rehabilitációs eszközök és terápiák nagyon sokat segítenek az életminőségen és így a mindennapokban. Ez megnyugvást adhat a szülőknek.

Tapasztalatom szerint a családok számára a legnehezebb az értelmi sérültség (értelmi fogyatékoság) illetve az autizmus diagnózisok elfogadása.

De találkoztam már enyhébb, pl. az iskolaéretlenség diagnózisnál, még egy óvodai nevelési évet javasoló jelzésekre is hasonló szülői reakcióval.

Az elfogadásig vezető út bizony sokszor nem rövid: hosszú hónapok, évek telhetnek el, míg a szülők, a család eljutnak erre a szintre és készek egy működő alkalmazkodási technikát kialakítani.

Mert újra kell gondolni a gyermek további életútját („hogyan, miként, hova tud továbbtanulni, milyen szakmát, végzettséget szerezhet ...stb”), az elérhető segítségeket.

Lehet, hogy újra kell gondolni és át kell tervezni a család eddigi életstílusát, értékrendjét.

Sokszor új életszervezési módokat kell megtanulni, segítő eszközöket alkalmazni.

Ezek a reakciók sajátos kommunikációs válaszokat igényelnek a pedagógustól.

Mikor? Hogyan? Mit mondjunk a szülőknek, hogy a gyermek fejlesztése érdekében az együttműködés optimális legyen?

- ***A legjobb, ha a visszajelzések tényyszerűek, objektívek és folyamatosak.***

Nem csak negatívumot, de a gyermek erősségeit, megerősítendő jó viselkedését, tetteit is tartalmazza. (pl. írásban a fejlesztő füzetbe bejegyzésként)

A visszajelzés ne legyen sablonszerű, általános. Konkrétan a gyermekről szóló tényeket tartalmazza.

Például, ha egy szülő azt hallja, hogy gyermeke agresszív (ahelyett, hogy ma belerügött kétszer a barátjába), rögtön megbántódik, s ráadásul nem is tudja otthon megbeszélni a gyerekekkel, hogy melyik viselkedése okoz gondot a pedagógusnak.

- Nagyon fontos, hogy ***ne csak akkor jelezzünk, amikor már a pedagógus úgy érzi tehetetlen, és a probléma nem tűr halasztást!*** A rendszeres visszajelzésekkel elkerülhető, hogy a szülőt váratlanul és sokkolóan érje az eltérő fejlődés, problémás viselkedés. Amikor pedig a szülő hirtelen értesül a gondokról, az maga alá temetheti, s

megijedhet a lehetséges következményektől. Ilyen esetben sokszor hárítják vagy bagatellizálják a problémát. Rossz esetben háríthatja a felelősséget a pedagógusra, az iskolára, sőt, dühössé is válhat.

pl. Szakértői vizsgálatokon sokszor találkozunk olyan szülői reakciókkal, sértett szülőkkel, akik arról számolnak be, hogy pedagógus mindig csak azt mondta minden rendben a gyermekkel, de az iskolaérettségi vizsgálat, szűrés alkalmával pedig kiderül, hogy több területen sem éri el a korosztályának megfelelő fejlettségi, érettségi szintet. Tapasztalatom az, hogy a pedagógusok ezekben az esetekben is ismerik jól a gyermek képességeit, de talán a szülővel való konfrontációt elkerülése miatt nem jeleztek időben és objektíven.

- Fontos, hogy megfelelő időt szánva, **négyszemközti beszélgetés során** fogalmazzuk meg, hogy miben szükséges a gyermeknek fejlődnie. Személyes beszélgetés keretében lehetősége van a másik félnek a maga szempontjait, tapasztalatait hozzátennie, így jobban érthetővé válhat egy viselkedés, fejlődési állapot. A négyszemközti beszélgetés üzenete, hogy az együttműködő felek tisztelik egymást, lehetőséget adnak a bizalomnak.

- ***A szülővel való megbeszélés során a pedagógus csak a gyanúját fogalmazza meg***

pl. „ Aggódok, hogy ritkán figyel ránk, ha a háta mögül szólunk hozzá. Ha kérdezzünk tőle valamit főként a szánkat figyeli, és elismétli a szavak végét. Többnyire magányosan tevékenykedik. Tapasztalták ezt otthon? Aggódok, hogy mi lehet az oka. Tapasztalatom szerint a hallását ellenőrizni kellene. Mit gondol erről?”

Fontos, hogy a szülő felé közvetíteni kell, hogy a gyanújelek kizárása vagy megerősítése céljából milyen vizsgálatokat érdemes elvégezni. (szakorvos, járási szakértői vizsgálatok)

- Ne hitegesse vagy rettentse el a szülőt a gyanújelekkel! Inkább biztosítsa, hogy segít abban, amire lehetősége, kompetenciája van.
- ***A pedagógus kerülje a címkézést, minősítést, diagnosztizálást.*** pl. nem szerencsés hiperaktívnak, vagy autistának nevezni egy kisgyermeket egy nem kívánatos viselkedés felfedezését követően. A minősítések, a címkék, bélyegek automatikus mentegetőzéseket váltanak ki mindenkiből. Akinek magát kell igazolnia, az nem tud a problémára figyelni.

A diagnosztizálás nagy körültekintést igényel a szakemberek részéről is, érdemes rájuk bízni ezt a nem kis felelősséggel járó feladatot!

- Amennyiben a szülőt nem lehet rávenni a **kötelessége teljesítésére** (pl. nem akarja aláírni a szakértői vizsgálat kérését, nem akarja elvinni a szükséges vizsgálatra) higgadtan hivatkozzunk az intézmény eljárásrendjére, a házirendre és a jelzőrendszerbe foglalt jelzési kötelezettségre (gyermekvédelmi tv). Fontos tudatni azt is, hogy ezeknek az elmulasztása milyen **következményekkel** járhat.

pl. „Nagyon sajnálnám, ha mégsem írnák alá a szakértői vizsgálat iránti kérelmet. Ha kérdésük van beszéljük meg. Én indokoltnak tartom a vizsgálatot, hiszen csak ennek segítségével tudja intézményünk a célzott megsegítést biztosítani és a mindennapi munkánkat végezni. Ha mégsem írják alá, akkor el kell mondanom, hogy tájékoztatnunk kell a jegyzőt és a gyermekvédelmi hatóságot.”

- A kérések és ígérek terén a **pedagógus legyen következetes.** (csak azt kérje és ígérje ami tartható és betartható)
- Talán naív dolognak tűnik azt feltételezni, hogy egyetlen jelzés a szülő felé kiváltja a kért, várt reakciót. (van szülő akinél igen, de sok szülőben ez a válasz késik). Mégis a

tapasztalatom az, hogy fontos az objektív és tudatos jelzés, mert ezáltal a szülőben elkezdődik az a folyamat, ami ugyan konfliktusokkal terhelt is lehet, de a problémával való megküzdés és feldolgozás elérését segíti a gyermeke fejlődése, fejlesztése érdekében.

2. Mire kell figyelni, ha a gyermek, tanuló szakértői diagnózissal már rendelkezik?

Ebben az esetben a szülők a feldolgozás bizonyos szintjén tartanak már. Nehéz ennek a konkrét tipizálása, mert negatív hatásokra visszaléphet a korábbi fázisokra.

- Fontos, hogy *a pedagógus* tudja: SNI, BTMN diagnózissal ellátott gyermek fejlesztésével nincs egyedül, hiszen *a legnagyobb támasza és segítője* az egyéni megsegítést végző, a szakértői vizsgálati véleményben előírt végzettségű *szakember*, aki nemcsak a gyermek, tanuló nevelésében, fejlesztésében, de a szülővel való *kommunikációban, együttműködésben is segíti őt!*
- Fontos a szakvéleményben leírt javaslatok áttekintése. Nagyon ideális lenne, ha a szülő és az egyéni fejlesztést biztosító szakember (gyógypedagógus, logopédus, vagy

pszichológus stb) együtt beszélnek meg, ki miben, miként tud részt venni a gyermek fejlesztésében.

(A szakvélemény értelmezéséhez ha kell, segítség kérhető OH-tól a POK szaktanácsadói által) Javaslom még a témában: („Tájékoztató anyag a szakértői vizsgálatokról, szakértői véleményekről <http://csmpsz.hu/tile/1325/>, illetve: Balog E. Varga E. (2019: „Segédanyag szakértői vélemények értelmezéséhez pedagógusoknak, szülőknek” <http://csmpsz.hu/tile/1325/>

- Lehetőség szerint a pedagógus a szülő előtt ne vonja kétségbe a szakértői vélemény által adott diagnózist illetve javaslatokat. (ne bizonytalanítsuk el a szülőt, illetve ezáltal ne erősítsük benne az elfojtást, tagadást -mint láttuk, ez nehezíti az elfogadást!) Amennyiben a pedagógusnak, szülőnek mégis kétségei vannak, a törvény lehetőséget biztosít a felülvizsgálatra (15/2013 (II. 26.) EMMI rendelet 23. § (1))
- Fontos lenne, hogy a kontrollvizsgálatok kérése szintén a szülővel közösen megbeszélve történne. Miben változott a gyermek, (erősségek, fejlesztendő területek) mire lenne szüksége a továbbiakban, hogyan lehetne segíteni még, megfelelő fejlesztést kapta-e?

- A kontrollvizsgálatot követően szintén jó lenne, ha a szülőnek alkalmat adhatnánk arra, hogy a be tudjon számolni a vizsgálatról (hogyan érezte magát, milyen javaslatot kapott, esetleg ha van hiányérzete, sérelme...)
- Megfelelő kapcsolat esetén a pedagógus nyitott a szülő pedig fontosnak érzi, hogy a gyermekével foglalkozó pedagógus is értesüljön azokról a kiegészítő terápiákról, amelyeken a gyermek részt vesz
- Ha a pedagógus az eltérő fejlődéssel kapcsolatosan nem tudja a választ a szülő kérdésére, nyíltan közölje ezt a szülő felé.
pl: „Fontos és érdekes ez a kérdés, de én erre nem tudok válaszolni jelenleg. Ha gondolja utánanézek, vagy megkérdezem egy ebben illetékes kollégámat!”
Nagyon tisztességes viselkedés szakmai és emberi szempontból is a kompetenciahatárok betartása. Ebben az esetben ha szükséges a témában jártas szakemberhez irányíthatja a szülőt, illetve kérheti a segítséget.
- Fontos a gyermekkel rendszeresen foglalkozó gyógypedagógussal, fejlesztő pedagógussal vagy pszichológussal a rendszeresített (fogadóórák keretében) vagy a szükség szerinti egyéni megbeszélések rendszeressé tétele
- A pedagógus ne legyen „postás” a szülő és a gyermek gyógypedagógusa között, kerülje az

üzenetek szóbeli átadását. (sokszor kerülhet nehéz helyzetbe, akár a félreértések miatt konfliktushelyzetbe mindegyik fél a szóban átadott üzenetek „torzulása” miatt)

Helyette segítse a találkozást és megbeszélést a segítő szakember és szülő között

- A fejlesztő terápia folyamatáról adott visszajelzések is fontos részét képezik a szülővel való együttműködésnek
- Ha a pedagógus valamire megkéri a szülőt (pl. orvosi vizsgálat) *szabjanak közösen határidőt* ennek elvégzésére és jelezze is a szülőnek, hogy ezt a gyermek fejlődési lapjában feljegyzi, és a megbeszélte időpontban újra megkérdezi. Ez
- A gyerekről adott *visszajelzések terén legyen egyértelmű, konkrét, bizakodó*; a korábbi tapasztalatokkal előrevetítheti a várható fejlődést, ne csak a gyermek negatívumait emelje ki, hanem az erősségeit, pozitív tulajdonságait is (szendvicstechnika)
- *Szendvics technika*: A rengeteg, egymást követő negatív visszajelzés megoldhatatlannak állítja be a szülők számára a problémát. Ha valaki csak rosszat hall a gyerekről, nehezen tud hinni abban, hogy a pedagógus a másik oldalon partnerként törekszik arra, hogy a rábízott diák minél jobban érezze magát és teljesítsen. Ezért fontos, hogy ne csak a negatívumokat

ventiláljuk neki. Használjuk a visszajelzés szendvics technikáját: A közlést indítsuk egy jól megfogalmazott, konkrét, pozitív tartalmú visszajelzéssel, majd építsük be azt, amiben változást szeretnénk elérni. Ezt követően zárásként tegyünk hozzá egy másik pozitív tartalmú megjegyzést. Fontos, hogy a pozitív valóban releváns és szintén pontosan, helyzetre vonatkozóan megállapított legyen. (9)

- *Úgy kell az együttműködést kialakítani, hogy a szülő kompetencia érzése megmaradjon!* (ne az óvodától iskolától várja csak a megoldásokat és eredményeket, maga is vegye ki a részétpl. a következőket, azonos nevelési módszerekkel, a fejlesztő feladatok otthoni gyakorlásával.)
- *Választás lehetősége* A partneri viszony jegyében nem vehetjük el a szülőtől a választás jogát és felelősségét. Ha előre eldöntött javaslatot tárunk eléjük, például hogy hova menjenek, vagy otthon mit csináljanak, miként beszéljen, viselkedjen gyermekével, úgy érezhetik, hogy a fejük fölött született döntés vagy megsértik a család privát szféráját. Ez leginkább ellenállást és indulatot szül. Ennek elkerülése érdekében készüljünk többféle alternatívával a helyzet megoldására, érvelhetünk egyik-másik mellett, viszont a szülő hozza meg a döntést.

Így kifejezhetjük azt, hogy bízunk belátásában és kompetenciáiban, mindazonáltal az ő aktív részvétele és bevonódása jelenti elköteleződését a támogató szándék mellett.

- Köthetünk egy megállapodást, hogy mik azok meghatározott tevékenységek, amiket mindkét fél megtesz a gyerek jólléte érdekében. Az ilyen közösen megalkotott cselekvési tervek járulnak hozzá ahhoz, hogy a szülő és az intézménye (akár óvoda, iskola) együttes akarta a gyerek érdekében meg is valósulhasson, s ne forduljon egymás ellen félreértések következtében.
- A szülővel való beszélgetés során ha kell többször ismételje következetesen a kéréseit, ha kell készítsenek erről írásos feljegyzést, ami követhető, szükség esetén számon is kérhető.

A szülőkkal való kommunikáció sokszor megterhelő és konfliktusokkal terhelt lehet a felek számára. A felmerülő problémák kezelése, a megfelelő, bizalomtejes kapcsolat kialakítása bizony sokszor nehézségekbe ütközik. Az ideális kapcsolat kialakítására azonban csak az a pedagógus képes, aki megfelelő önismerettel, stabil énképpel rendelkezik. Az a pedagógus tud a mai kor pedagógiai kihívásainak (pl. integrációnak)

megfelelni, aki feltétel nélkül elfogadja a rábízott gyermekeket, tanulókat, empátiát érez és mutat irántuk és a szüleik iránt. Ehhez fontos tudatában lenni azoknak a pszichológia következményeknek, melyeket a megváltozott fejlődés okoz. A szülők és pedagógusok akkor tudnak a gyermek érdekében a legmegfelelőbben együttműködni, ha a pedagógus nyitott, kész és képes a kooperációra, vállalja a felelősséget a tanítványaiért és képes ezt a felelősséget megosztani a szülőkkel, a felmerülő problémákat pedig közösen kezelni.

Nem szabad elfelejteni, hogy **a cél: a gyermek megkapja a számára legoptimálisabb fejlesztési, nevelési módszereket, terápiát. A végcél pedig: az egyéni képességeknek legmegfelelőbb, lehetőleg önálló boldog felnőtt élet.** Ezt a köznevelési tv. 3. §(6) egyértelműen megfogalmazza: (6) *A köznevelés kiemelt feladata az iskolát megelőző kisgyermekkor* fejlesztés, továbbá a *sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók* speciális igényeinek figyelembevétele, egyéni képességeikhez igazodó, *legeredményesebb fejlődésük elősegítése*, a minél teljesebb *társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése*

Felhasznált szakirodalom:

1. 363/2012. (XII.17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1200363.kor&targetdate=&printTitle=363/2012.+%28XII.+17.%29+Korm.+rendelet> (utolsó letöltés 2021. 05. 04.)
2. 32/2012. (X.8) EMMI rendelet a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének és iskolai oktatásának irányelve <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM×hift=20170831&txtreferer=A1100190.TV> (utolsó letöltés: 2021. 05. 04.)
3. Dr. Gósy Mária (1993): Beszéd és beszédviselkedés az óvodában Tanszer-Tár BT.
4. BTMN szakmai ajánlás https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/BTMN_szakmai_ajanalas.pdf (utolsó letöltés: 2021. 05. 04.)
5. Csányi Yvonne (2001): Különtámogatás: szegregáltan vagy integráltan. Educatio, 2001/2. 232-243.
6. Kálmán Zs. Bánatkő (1997) Budapest, Bliss Alapítvány – Keraban Kiadó
7. Németh Erzsébet (2009): A személyes hatékonyság fejlesztése <http://real.mtak.hu/108877/7/Aszemlyeshatkonysgfejlesztse-11-2-217.pdf> (letöltés: 2021. 05. 05.)

8. Imre Nóra (2019): Az iskola és a szülő közötti együttműködés lehetőségei. EKE Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest
<https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/az-iskola-es-szulo-kozotti-egyuttmukodes-lehetosegei>
9. GELENCSÉR Dóra: 5 kommunikációs trükk a szülőkkel való együttműködésben, <http://tantrend.hu/hir/5-kommunikacios-trukk-szulokkal-valo-egyuttmukodesben>, (2019.04.30).
10. Asszertív kommunikáció gyakorlása- 5 lehetőség a mindennapokra
<https://asszertivakademia.hu/5-feladat-asszertiv-kommunikacio-gyakorlas-a-mindennapokra/> (2021. 05. 06.)
- 11.3 LANNERT Judit – SZEKSZÁRDI Júlia: Miért nem érti egymást szülő és pedagógus?, <http://real.mtak.hu/34840/1/02.pdf>
12. Kálmán Zs. Könczei György (2002) A Taigetosztól az esélyegyenlőségig Osiris Kiadó